

Lukács György elvtárs Sallai Imréről.

1951. ápr. Készült három példányban.

A mozgalommal kapcsolatban igen sokat érintkeztem Sallai Imrével, de nem tartoztam közeli személyes barátaihoz. Sallai Imre rendkívül zárkózott ~~em~~ volt, akivel mozgalmi vonalon a legjobb viszonyban lehetett az ember, anélkül, hogy személyes dolgairól bármit is megtudhatott volna. Sallai Imre második korszakának legjobb ismerője, ^{második} felesége, Szántó elvtársnő Párisban van. Révai és Gerő elvtársak szintén sokat tudnak, ~~xxxxx~~ Gerő elvtárs egy korábbi korszakáról. Révai elvtárs ~~xxxxx~~ ^{volt és onnan} börtönben is levelezett vele. Hevesi Gyula, Komor Imre elvtársak tudnak korábbi korszakáról. A Komjádi-csoport bizonyos érintkezésben volt velük. Landler elvtárs a legkitűnőbb véleménnyel volt róla, rendkívül becsülte Sallai Imrét. Az volt a meggyőződése, hogy Sallai Imre tehetségesebb Korvin Ottónál. Bécsben nagyon segítette és vitte előre Sallait, a legtehetségesebb fiatalok egyikének tartotta őt.

Balláné elvt.: Komor elvtárs véleménye, hogy Sallai Imrét bátran lehetne a magyar Dzerzsinszkijnek nevezni. Ném túlzott ez a hasonlat?

Lukács elvt.: Ez kb. megfelel ~~xxxxxx~~ az én véleményemnek is, megfelel annak, amit Landler mondott, hogy a diktatura alatti "GPU"-nak lelke Sallai volt. Kérdés, hogy politikai szempontból helyes-e ezt így kihozni. A tényeknek megfelel.

Balláné elvt.: Sallai Imre fejére 20.000 korona vérdíjat tűztek ki.

L. elvt.: Sallaiiban mindenekelőtt megvolt egy óriási higgadtság és nyugodtság. Nem külső szimptomák ~~szintén~~ ^{valóan} ítélte meg az embereket, de hallatlanul éles ~~sz~~ megfigyelőképessége volt és észrevette a gyanús jelenségeket, úgyhogy a bécsi spicli-leleplezésnél ő volt Landler legfőbb tanácsadója és segítője. Abban, hogy a Pártot valamennyire meg lehetett tisztítani a provokátoroktól, Sallai - nak igen nagy része volt.

1928 nyarán Bécsben sokat tárgyaltunk Sallaiival. Ő ment le Budapestre, hogy az illegális nyomdát berendezze és vezesse. Erről mi, az akkori külföldi bizottság tagjai, rendkívül behatóan tárgyaltunk vele. Ez volt hosszú idő után az első eset, hogy a párt lapja ~~xxxx~~ normálisan meg tudott jelenni. Egészen aprólékos részletkérdéseket kellett megtárgyalni, pl. hogy hogyan kell azt megszervezni, hogy Sallai ottlétéről és személyéről a lenti elvtársak közül

senki ne tudjon.
~~nyomdai tagjai~~, Sallai csak csupán a leküldött külföldi elvtárssal tárgyalhatott a lap dolgában. Ez vette át a lapot, és juttatta el a megfelelő organizátoroknak, úgyhogy Sallai teljesen el volt zárkózva a lenti szervezettől, senki nem tudta a címét, kivéve a háromhónaponként leküldött KÜB-tagot. Természetesen ő sem a nyomdában érintkezett vele, hanem egy külön harmadik személy ^{nel} ~~közvetve~~ kizárólag az volt a szerepe, hogy Sallai a küldöttel érintkezzék. A nyomdával kapcsolatosan igen komplikált kérdések merültek fel. A gépet Bécsben szereztük be, le kellett szállítani Pestre, a papírost el kellett juttatni Sallaihoz. A rendkívül beható organizatórikus megbeszélések eredménye volt, hogy az igen gyakori lebukások a nyomdát nem érintették csak akkor, amikor Háy Mihály a kinzások hatása alatt beköpte a nyomdát. Sallai ekkor már nem volt ott. Majdnem másfél évig tartott a nyomda érintetlensége. Sallai 1928 folyamán ment le. Közben voltak lebukások. Mikor én lenn voltam, akkor is, Schillinger- Friss stb. buktak le. A lapot továbbra is úgy hoztuk ki, mintha semmi sem történt volna és úgy is terjesztettük. Melyes szervezési forma volt ez, ami közös megbeszélésünk eredménye volt és amelyben Sallainak rendkívül aktív szerepe volt. Ő nem utasításokat vett át, hanem nagyon behatóan megtárgyaltuk. Napokig tartó tárgyalás volt.

Mint egyes megbízott együtt dolgoztam Sallaival Budapesten. Kb. hetenként egyszer találkoztam vele. ^{A lapnak} nemcsak a technikai, hanem a szellemi részét is megbeszéltem vele. Tehát nem tisztán technikai munkatárs volt. Nem volt benne a szerkesztőbizottságban, mert az én időmben Friss /?/ csinálta a lapot, de a Bécsből leküldött elvtárs révén Sallai érvényesítette a befolyását a kéziratoknál, a kritikánál is.

B.-né elvt.: A Sas-Barna-éra előtt mi volt Sallai szerepe?

L. elvt.: Sallait visszahívták Bécsbe. A bécsi illegális apparátus vezetője ~~xxxx~~ volt egy darabig. Megindult egy politikai harc egyrészt Sas-Parnáék részéről, másrészt Kunék részéről, akik Sallait halálos ellenségként gyűlölték. Kun nagyon jól tudta, hogy Sallai azok közé tartozik, akik nem tesznek koncessziókat. ~~xx~~ Kunék és Sas-Parnáék között egy kompromisszum jött létre, Sallait leváltották az apparátus vezetéséről. Valami Lischitz nevű ember vette át.

B.-né elvt.: Mit ért Lukács elvtárs a bécsi apparátus alatt?

L. elv.: Az illegális munka apparátusát értem. Lakások kellettek a KB ülésének megszervezésére, papírok kellettek a magyarországi mozgalom céljaira; a fel- és leutazás megszervezése, a bécsi illegális pártiskolák megszervezése, az Uj Március Budapestre való leküldése - ez mind óriási munka volt. Ezt a munkát mindig nagyon felelős és politikailag számcsajövő elvtársak végezték. Az apparátus első vezetője, ha jól emlékszem, Szántó Zoltán volt. Mikor leutazott, Schöntag Aladár vette át. Azután Kunék Krajczi /?/ Ágostont megválasztását erőszakolták ki. Ennek működése szégyenletes bukással végződött 1929 elején. Krajczi lebukása után jött Sallai. ~~xxx~~ ^{Ezt} (soha nem tekintették pusztán technikai kérdésnek, ez a Párt legfőbb bizalmi kérdése volt, mert a technikai apparátus vezetőjének kezében az illegális munka összes száalai összefübttek).

Sallai leváltása közvetlenül a II. Kongresszus előtt történt, talán 1929 végén. 1929 decemberében mentem Moszkvába és azt hiszem, ekkor került Lipschitz Bécsbe. Sallait a SZU-ba vezényelték. Moszkvában Komornál laktam, odajött Sallai elbucszni, mert a volgai német köztársaságba ~~xxx~~ ^{magyar} rendelték pártmunkára. Kb. ugyanebben az időben én német pártmunkára mentem Németországba, Berlinbe. Sallai nemcsak Kunékkal, hanem kezdettől fogva Sasékkal ^{szemben} is rendkívül elutasító álláspontot foglalt el. Uyanusan nézett egy egész csomó embert és megmondta, hogy nem akar Moszkvában maradni, nem akar egy reménytelen ellenzékét játszani, helyeselni még kevésbé akarja, ezért elment valahová vidéki pártmunkára, hogy amíg a magyar pártban tisztázódnak a dolgok, a mozgalomban részt vegyen és mint mozgalmi ember fejlessze magát. Nagyon szép eredményeket ért el. ~~xx~~ Volt népbiztoshelyettes is úgy tudom. Akkor folyt a nagy harc a kollektivizálás körül. Ettől az időtől fogva nem láttam ~~xxx~~ többé. Engels-nek hívták ^{autonór} a Volga mellett fekvő kis német köztársaságnak a fővárosát. Ha jól tudom, az ellenőrző bizottság tagja is volt. Nagyon fontos pozíciót töltött be.

B.-né elvt.: Berlinben milyen sajtóorgánum foglalkozott Sallai és Fürst elvtársak megmentése kérdésével.

Lukács elvt.: Az Inprekor., a Rote Fahne, Elértük azt, hogy a német irószövetség is foglalkozott a magyar kommunista pörrel. A vezetőség opportunistá volt, emiatt azután bajok voltak. Dörgönyöztem Thomas Mannak hogy járjon közben. Amit lehetett, az a magyar emigráció mindent elkövetett.

Sallai jó baráti viszonyban volt a Landler-frakció tagjaival, kéveival, Gerővel. Mi is érintkeztünk barátilag, úgyhogy nem lehet azt mondani, hogy hiányzott volna egy baráti kör, vagy hogy Sallai izolálta volna magát. A bécsi emigráció nagyrésze nagyon szerette és becsülte és legalább 5-6-8 elvtárs volt, akivel Sallai nemcsak mozgalmi jellegű érintkezésben is volt. Én bizonyos intimebb kapcsolatba Sallaival már 1919 szeptemberében kerültem, amikor Bécsbe érkeztem. Két hét múlva érkezett meg Sallai és megindult a munka, összedni, valamennyire kiválogatni és organizálni az emigránsokat. Ebben a munkában ugyyszólván kizárólag Sallaira támaszkodtam, csak benne bíztam. Októberben vagy novemberben Hamburger is belekapcsolódott ebbe a munkába, de Sallai rendkívül aktív volt. Megérkezése napjától evvel a szervezési munkával foglalkozott. Az ottlévő elvtársak ^{közül sokan} a pánik hatása alatt álltak, ^{még} ~~XXXXXX~~ nem mertek megmozdulni, visszavonultak, úgyhogy, amikor Hamburger Karlsteinből kijött, mint létező centrumot, noha benünket senki nem bizott meg evvel, engem és Sallait talált ott. Sallai később legalizálta magát Bécsben, miután hosszú ideig sikerült illegalitásban élnie. Én nagyon hamar lebuktam, pár hónapot ültem Bécsben. A bécsi értelmiség nyomása alatt, egyetemi tanárok, írók léptek közbe érdeemben, ^{és} tartózkodási engedélyt kaptam Bécsben.

B.-né elvt.: Sallai résztvett-e a Tanácsköztársaság bukása után Korvin párt-építési kísérletében?

L. elvt.: Résztvett. A határozat úgy szolt akkor, hogy Korvin és én legyünk ennek a mozgalomnak a vezetői. Korvin szervezési, én elméleti vonalon. Korvin rendkívül hamar lebukott. A baj az volt, hogy Korvin és közötttem egy kizárólag Korvin által személyileg megbeszélte kapcsolat volt. Egy polgárasszony lakásán találkoztunk. Mikor Korvin lebukott, ezt nyilván nem adta át Sallainak. Én meg nem tudtam Sallai ~~XXXXXXXXXX~~ pesti tartózkodásáról. Korvin az

Marta

augusztusban bukott le. Sallai akkor már itt volt. Én egy órával a népbiztosok elutazása előtt érkeztem Budapestre. A frontról jöttem, amikor Kun és Landler közölték velem azt a határozatot, hogy Korvin és én itt maradunk. Aznap éjjel folytattunk egy megbeszélést Korvinnal érintkezésünk technikai részéről. Akkor mondta a polgári asszony nevét, akinek lakásán találkoztunk. Azt is mondta, hogy mivel ő, Korvin csak kevéssé mozgékony, Sallai révén fogja a szervezési munkát végezni, de én Sallaival csak rajta keresztül érintkezhetem. Ez a szál elszakadt Korvin lebukásával. Az asszony nevét nem közölte Sallaival. Elutazásom után közvetlenül házkutatás volt, tiszta véletlen, hogy nem találtak meg. Sallai ~~egyik barátjának~~ ^{megvesztegetésével,} a bécsi hajó kapitányának segítségével jutott ki Bécsbe.

Korvinnal jellegzetes
és jellemző akció
házkutatás